

Grundläggande vägledning om övervakning och rapportering samt om samverkan mot penningtvätt och finansiering av terrorism

Sjätte upplagan

Beslutad av Simpts styrgrupp november 2024

Innehållsförteckning

1	Övervaknings- och rapporteringskyldighet.....	4
1.1	Inledning	4
1.2	Övervaka för att upptäcka avvikelser (4 kap. 1 §)	4
1.2.1	Aktiviteter	5
1.2.2	Avvikelse.....	6
1.3	Om avvikelser, misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas (4 kap. 2 §)	6
1.3.1	Inledning	6
1.3.2	Åtgärder vid avvikelser, misstänkta aktiviteter eller transaktioner	7
1.3.3	Skälig grund att misstänka.....	8
1.4	Rapportera vid misstanke (4 kap. 3 §)	8
1.4.1	Utan dröjsmål	10
1.4.2	Egendom som annars härrör från brottslig handling	10
1.4.3	Åtgärder som ska jämföras med penningtvätt	11
1.5	Vägen till en rapport i praktiken.....	11
1.6	Polismyndighetens återkoppling (4 kap. 3 a §).....	13
2	Uppgiftsskyldighet.....	13
2.1	Frågerätten (4 kap. 6 §).....	13
2.2	System för uppgiftslämnande (4 kap. 7 §)	14
2.2.1	Systemet (4 kap. 1 § penningtvättsföreskrifterna).....	14
3	Tystnadsplikten	14
3.1	Obehörigt röjande (4 kap. 9 §).....	14
3.1.1	Utomstående	15
3.1.2	Närmare om vissa av undantagen	15
3.1.2.1	Punkten 2	15
3.1.2.2	Punkten 4	16
3.1.2.3	Punkten 5	17
3.1.2.4	Punkten 6	17
3.2	Tystnadsplikt för vissa aktörer som inte är verksamhetsutövare (4 kap. 9 a §)	17
3.3	Ansvarsfrihet vid god tro (4 kap. 10 §).....	18
4	Dispositionsförbud	19
4.1	Vad innebär ett dispositionsförbud (4 kap. 11 §)?	19
4.1.1	Vad kan ett beslut om dispositionsförbud avse?	19
4.2	Efter att ett beslut om dispositionsförbud har meddelats (4 kap. 12 §)	20
4.3	Dispositionsförbud får endast avse viss egendom (4 kap. 13 §).....	20
4.4	Dispositionsförbud kan ersättas av penningbeslag	20

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT
PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

4.5	Dispositionsförbud – en sammanfattning	21
5	Samverkan mot penningtvätt och finansiering mot terrorism (4 a kap.).....	21
5.1	Inledning	21
5.2	Ändamål för och deltagare i samverkan (4 a kap. 1 §)	21
5.3	Förutsättningar för samverkan (4 a kap. 2 §)	23
5.4	Uppgiftsskyldighet (4 a kap. 3 §).....	24
5.5	Beslut om samverkan (4 a kap. 4 §)	26
5.6	Tystnadsplikt (4 a kap. 5 §)	27

Simpts vägledning har tagits fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Denna grundläggande vägledning är generell och omfattar till stora delar en beskrivning av vad som krävs enligt penningtvättsregelverket, med inslag av praktisk vägledning. De praktiska inslagen finns främst intagna i rutor samt under rubriker med hänvisning till "i praktiken". Vägledningen är relevant för alla verksamhetsutövare, om inte annat anges, och används som en referensram för de andra delarna av vägledningen om övervakning och rapportering.

Denna grundläggande vägledning utgår framför allt från lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen) och Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2017:11) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsföreskrifterna), men även förordningen (2009:92) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsförordningen). Alla laghänvisningar avser penningtvättslagen, om inte annat anges.

I denna sjätte upplaga har uppdateringar gjorts med anledning av ändringar i 4 kap. 6 och 9 a §§ penningtvättslagen (prop. 2023/24:8).

1 Övervaknings- och rapporteringsskyldighet

1.1 Inledning

Penningtvättslagens fjärde kapitel handlar om verksamhetsutövarnas övervakning av befintliga affärsförbindelser (s.k. monitorering). Det handlar också om övervakningen av enstaka transaktioner.

Rapporteringen omfattar både de fall där det finns skäligen grund för misstanke inom ramen för en befintlig affärsförbindelse och de fall då verksamhetsutövaren avstår från att ingå en affärsförbindelse eller att genomföra en transaktion med anledning av misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

I det följande används "granskning" för det som åligger verksamhetsutövare att göra. "Utredning" används när det är fråga om de åtgärder som Polismyndigheten (Finanspolisen) genomför.

1.2 Övervaka för att upptäcka avvikelser (4 kap. 1 §)

En verksamhetsutövare ska övervaka pågående affärsförbindelser och bedöma enstaka transaktioner i syfte att upptäcka aktiviteter och transaktioner som

1. avviker från vad verksamhetsutövaren har anledning att räkna med utifrån den kännedom om kunden som verksamhetsutövaren har,

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

2. avviker från vad verksamhetsutövaren har anledning att räkna med utifrån den kännedom som verksamhetsutövaren har om sina kunder, de produkter och tjänster som tillhandahålls, de uppgifter som kunden lämnar och övriga omständigheter, eller

3. utan att vara avvikande enligt 1 eller 2 kan antas ingå som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Inriktningen och omfattningen av övervakningen ska bestämmas med beaktande av de risker som identifierats i den allmänna riskbedömningen, den risk för penningtvätt och finansiering av terrorism som kan förknippas med kundrelationen och annan information om tillvägagångssätt för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

I punkten 3 anges att övervakningen av affärsförbindelser och bedömningen av enskilda transaktioner ska syfta till att verksamhetsutövaren kan upptäcka aktiviteter och transaktioner som kan antas ingå som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism utan att vara avvikande. Med detta avses i första hand kända upplägg eller tillvägagångssätt för penningtvätt eller finansiering av terrorism som gjorts tillgängliga för verksamhetsutövaren av myndigheter eller samordningsfunktionen hos Polismyndigheten (prop. 2016/17:173 s. 537).

Andra exempel på aktiviteter eller transaktioner som inte är avvikande men som kan omfattas av punkten 3 är sådana som omfattas av myndighetsförfrågningar från brottsutredande myndigheter, t.ex. Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen. En myndighetsförfrågan kan medföra att aktiviteter och transaktioner som kan antas ingå som ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism och som annars hade varit svåra för verksamhetsutövaren att identifiera, upptäcks och rapporteras.

1.2.1 Aktiviteter

Med aktiviteter avses sådana omständigheter som en verksamhetsutövare kan iaktta vid sammanträffanden med kunden eller på annat sätt och som inte innebär genomförande av en transaktion med verksamhetsutövaren.

En aktivitet kan exempelvis avse omständigheten att en kund är ovillig att identifiera sig eller att kunden förefaller utföra en transaktion åt någon annan person som uppehåller sig i närheten. Andra exempel kan vara att den som företräder kunden förefaller sakna kännedom om den verksamhet som kunden bedriver eller av annat skäl kan antas vara en bulvan eller målvakt. Det rör sig sammanfattningsvis om omständigheter som verksamhetsutövaren kan iaktta i samband med kontakter med kunder eller på annat sätt (prop. 2016/17:173 s. 537).

I det exempel som ges i förarbetena (prop. 2016/17:173 s. 537); att kunden förefaller utföra en transaktion åt någon annan person som uppehåller sig i närheten, bedöms aktiviteten vara förekomsten av en bulvan eller målvakt, inte transaktionen i sig. Transaktioner regleras särskilt i 4 kap. 1 §. En bulvan eller målvakt kan agera både för fysiska och juridiska personer.

I sammanhanget kan uppmärksammas att Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism har tagit fram en informationsfolder om varningssignaler kopplade till målvakter. [Vägledning till verksamhetsutövare | Polismyndigheten \(polisen.se\)](#)

1.2.2 Avvikelser

Underlaget för att bedöma vad som är avvikande varierar med omfattningen av kunskapen som verksamhetsutövaren har om kunden och den risk som kan förknippas med kundrelationen (prop. 2016/17:173 s. 537).

Avseende vissa kunder kommer det att finnas en individuellt bestämd förväntansbild. I de fall då åtgärder för kundkännedom, ensamt eller i förening med en längre tids affärsförbindelse, innebär att verksamhetsutövare har en individuellt bestämd bild av hur kunden väntas agera, ska avvikelser från detta beteende särskilt uppmärksammas (prop. 2016/17:173 s. 288 och 537).

I flertalet fall är det dock sannolikt så att verksamhetsutövarens bedömning av vad som kan väntas av kunden är baserad på hur kunder i allmänhet använder de produkter eller tjänster som verksamhetsutövare tillhandahåller. Även avvikelser från hur kunder i allmänhet agerar eller använder verksamhetsutövarens produkter ska uppmärksammas. Detta bör i regel även vara fallet avseende kunder som genomför enstaka transaktioner utanför affärsförbindelser (prop. 2016/17:173 s. 288 och 537).

Kännedom om hur legala affärer normalt sett går till inom den bransch där kunden är verksam är av betydelse för bedömningen av vad som kan förväntas av kunden och bidrar i regel till verksamhetsutövarens möjligheter att identifiera avvikelser.

Det kan antas att mer förslagna och genomarbetade försök till penningtvätt eller finansiering av terrorism läggs upp på ett sätt som syftar till att inte väcka uppmärksamhet genom att avvika från det väntade eller normala beteendet. Sådana upplägg kan dock upptäckas om verksamhetsutövare har uppmärksammas på dem genom sin egen granskning eller genom information från myndigheter eller andra relevanta källor. I den utsträckning som typiska upplägg eller förfaranden för penningtvätt eller finansiering av terrorism är kända för verksamhetsutövare bör övervakningen av affärsförbindelser eller bedömning av enstaka transaktioner ske i syfte att upptäcka och närmare granska sådana förfaranden (prop. 2016/17:173 s. 289).

Samordningsfunktionen mot penningtvätt och finansiering av terrorism har tagit fram information om att rapportera till Finanspolisen med bl.a. exempel på varningssignaler kopplade till kundens beteende. Samordningsfunktionen har också tagit fram annan vägledning och information. [Informationsmaterial | Polismyndigheten \(polisen.se\)](#)

1.3 Om avvikelser, misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas (4 kap. 2 §)

1.3.1 Inledning

Om avvikelser eller misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas, ska verksamhetsutövaren, genom skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 16 § och andra nödvändiga åtgärder, bedöma om det finns skälig grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling.

Detta gäller även när misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas på annat sätt än genom den löpande övervakningen av affärsförbindelser eller bedömningen av enstaka transaktioner.

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

Med detta avses i första hand när sådana misstankar uppstår vid andra kundkontakter än sådana som kräver åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 4–6 §§ penningtvättslagen (prop. 2016/17:173 s. 538).

När en verksamhetsutövare anser att det finns skäligen grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling, behöver ytterligare åtgärder för granskning inte vidtas. I stället ska rapportering ske.

Verksamhetsutövare som alltså har bedömt att det föreligger skäligen grund för misstanke måste inte vidta ytterligare åtgärder för kundkännedom eller andra åtgärder som syftar till att bedöma en misstänkt avvikelse. Tillräcklig misstanke för att göra en rapport till Polismyndigheten kan föreligga utan någon ingående bedömning eller efter ett fåtal åtgärder (dvs. det som benämns ”granskning” i denna vägledning). Bestämmelsen om att ytterligare åtgärder inte behöver vidtas syftar till att undvika att verksamhetsutövare genom att genomföra överflödiga åtgärder för kundkännedom onödigt försenar rapportering till Polismyndigheten eller indirekt avslöjar för kunden att en sådan rapport är nära förestående (prop. 2016/17:173 s. 291).

1.3.2 Åtgärder vid avvikelser, misstänkta aktiviteter eller transaktioner

De åtgärder som i förekommande fall krävs vid granskningen av avvikelser eller misstänkta aktiviteter eller transaktioner omfattar skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 16 § penningtvättslagen. (se prop. 2016/17:173 s. 291).

I syfte att inte begränsa verksamhetsutövarens analys, anges i lagen att bedömningen även ska grundas på andra åtgärder än kundkännedomsåtgärder. Detta gäller dock endast om detta är nödvändigt för att bedöma om det finns grund för misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism (jfr prop. 2016/17:173 s. 291).

Vad innebär det att skärpta åtgärder för kundkännedom och andra nödvändiga åtgärder ska vidtas?

I penningtvättslagen anges att om avvikelser eller misstänkta aktiviteter eller transaktioner uppmärksammas, ska en verksamhetsutövare genom skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 16 § och andra nödvändiga åtgärder bedöma om det finns skäligen grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling.

Av motiven (prop. 2016/17:173 s. 291) framgår att i syfte att inte begränsa verksamhetsutövarens analys, ska bedömningen även grundas på andra åtgärder än kundkännedomsåtgärder, om det är nödvändigt för att bedöma om det finns grund för misstankar om penningtvätt eller finansiering av terrorism. Detta bör innebära att verksamhetsutövaren ska vidta de åtgärder som är nödvändiga för att göra bedömningen. Det kan – vid behov – även inbegripa åtgärder som i strikt mening inte är åtgärder för kundkännedom.

Frågan är vad en ”annan nödvändig åtgärd” skulle kunna vara i detta sammanhang. Utgångspunkten måste vara att de åtgärder som verksamhetsutövaren vidtar och som rör kundens förehavanden oftast är att betrakta som åtgärder för kundkännedom. Så bör t.ex. vara fallet när information som verksamhetsutövaren har om kunden, men som inte är inhämtad inom ramen för kundkännedomen, används vid bedömningen av om det finns skäligen grund för misstanke. Även denna information bör då rimligen komma att omfattas av kundkännedomen. I linje med vad som konstaterats innebär bestämmelsen i 4 kap. 2 § penningtvättslagen att det inte finns något hinder mot att vidta

en åtgärd, även om det skulle uppstå tveksamheter kring om åtgärden är en kundkännedomsåtgärd enligt 3 kap. penningtvättslagen. Det skulle t.ex. kunna vara fallet i fråga om information som behöver inhämtas om en transaktion, utan att informationen kan kopplas till kunden och kartläggning av kopplingar till andra kunder genom t.ex. s.k. BankID-kartor.

Det bör noteras att det i bestämmelsen i 5 kap. 3 § penningtvättslagen anges att handlingar och uppgifter som avser åtgärder som har vidtagits för *kundkännedom* enligt 4 kap. 2 § ska bevaras på visst sätt. Detta bör rimligen tolkas som att det omfattar även *andra nödvändiga åtgärder* som har vidtagits enligt 4 kap. 2 §. Det bedöms inte finnas bärande skäl till att uppgifter om åtgärder för kundkännedom ska bevaras medan andra nödvändiga åtgärder inte skulle behöva bevaras. Även sådana åtgärder bör sparas för att skapa goda förutsättningar för att på ett effektivt sätt kunna förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt och finansiering av terrorism och därvid bl.a. för att kunna besvara förfrågningar vid en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism (jfr prop. 2014/15:80 s. 37).

På samma sätt som annars gäller i fråga om kundkännedom, bör det noteras att uppgifter inhämtas om kunden, vilket inte nödvändigtvis innebär att uppgifter inhämtas från kunden. Uppgifterna kan komma från register, både från offentliga sådana och från tredjepartsleverantörer och kan avse sådant som taxeringsuppgifter, domar, bolagsengagemang, bostadsinformation, fordonsinformation och telefonnummer.

1.3.3 Skäl原因 grund att misstänka

Begreppet "skäl原因 grund att misstänka" innebär att det inte krävs att verksamhetsutövaren gör någon mera ingående bedömning av transaktioner och aktiviteter. En bedömning bör dock göras i syfte att undvika slentrianmässig rapportering av transaktioner eller aktiviteter som vid första anblick verkar misstänkta eller avvikande (prop. 2016/17:173 s. 538). Se också avsnitt 1.5 nedan.

Verksamhetsutövarens åtgärder och bedömning bör syfta till att, i den mån det är möjligt, klargöra om den misstänkta eller avvikande aktiviteten eller transaktionen kan ha en naturlig och legitim förklaring. I 4 kap. 2 § andra stycket penningtvättslagen förtydligas att åtgärder enligt första stycket inte måste vidtas, eller att verksamhetsutövaren kan upphöra med åtgärderna, när den har tillräckligt underlag för att bedöma att det föreligger skäl原因 grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Därigenom kan undvikas att kunden får kännedom om att en bedömning enligt första stycket sker (prop. 2016/17:173 s. 538).

1.4 Rapportera vid misstanke (4 kap. 3 §)

Om en verksamhetsutövare har skäl原因 grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling, ska uppgifter om alla omständigheter som kan tyda på detta utan dröjsmål rapporteras till Polismyndigheten (Finanspolisen, formellt Finanspolis-sektionen som är en del av polisens underrättelsetjänst som är placerad inom Polismyndighetens nationella operativa avdelning, Noa).

- En rapport ska göras även om transaktioner inte genomförs.
- En rapport ska göras om det före ingåendet av en affärsförbindelse eller utförandet av en transaktion uppkommer misstanke om att kunden avser att använda verksamhetsutövarens produkter eller tjänster för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

Det är viktigt att notera att skyldigheten att rapportera gäller även i de fall verksamhetsutövaren nekar en affärsförbindelse eller transaktion på grund av att det finns skälig grund för att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendomen annars härrör från brottslig handling.

Det bör också påpekas att otillräcklig kundkänedom inte i sig är grund för att rapportera, så länge som det inte finns skälig grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig verksamhet (se också prop. 2016/17:173 s. 292).

Rapporten ska innehålla alla omständigheter som ger stöd för misstanken (prop. 2016/17:173 s. 539).

Om den egendom som avses i rapporten till Polismyndigheten finns hos verksamhetsutövaren ska detta anges särskilt, liksom i förekommande fall uppgifter om

1. vilka tillgodohavanden kunden har hos verksamhetsutövaren,
2. huruvida verksamhetsutövaren avstått från att genomföra en misstänkt transaktion, och
3. mottagare av en misstänkt transaktion.

I rapporten ska det beskrivas vad det är som har gjort att verksamhetsutövaren har skälig grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism i det enskilda fallet. Det kan vara olika omständigheter för olika kunder. En transaktion eller ett beteende som inte är avvikande för en kund kan vara det för en annan kund.

I Finanspolisens årsrapporter finns statistik över bl.a. antalet rapporter.

En verksamhetsutövare får enligt 3 kap. 3 § penningtvättslagen inte genomföra en misstänkt transaktion, om det på skälig grund kan misstänkas att transaktionen utgör ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism (om det inte är möjligt att avstå eller om ett avstående sannolikt skulle försvåra den vidare granskningen, får transaktionen genomföras). Detta gäller så länge som misstanken kvarstår (se prop. 2016/17:173 s. 292). Se vägledningen om att avsluta en affärsförbindelse m.m. för frågan om kunden kan nekas att ta ut sina tillgodohavanden.

Vid bedömningen av om misstanke föreligger efter det att verksamhetsutövaren har gjort en rapport, ska verksamhetsutövaren, enligt 3 kap. 3 §, beakta den information som Polismyndigheten kan lämna om hanteringen av ärendet. För att uppmärksamma Polismyndigheten på att verksamhetsutövaren har behov av återkoppling i detta avseende bör rapporten till Polismyndigheten i förekommande fall innehålla en uppgift om att verksamhetsutövaren har avstått från att genomföra en misstänkt transaktion (prop. 2016/17:173 s 292).

Det bör noteras att verksamhetsutövaren ska bedöma om transaktionen i sig, inte kunden, är misstänkt.

Skyldigheten att avstå en misstänkt transaktion gäller i princip just den aktuella, misstänkta transaktionen. Det finns alltså inte något krav i sig på att stoppa alla transaktioner som kunden vill göra och inte heller någon skyldighet att stoppa alla kanaler för att genomföra transaktioner. I de fall transaktionen inte sker "över disk", är det dock inte alltid möjligt att avstå en viss transaktion. I de

fallen kan verksamhetsutövaren därför behöva vidta olika åtgärder, t.ex. införa begränsningar i sådant som internetjänster och andra tjänster som inte sker "över disk", i syfte att hindra att misstänkta transaktioner genomförs.

Det är inte heller alltid möjligt att skilja ut en specifik misstänkt transaktion. Det kan vara själva massan av medel som är misstänkt, vilket kan medföra att verksamhetsutövaren avstår från att utföra också andra transaktioner.

Om det finns misstankar kring en viss transaktion, kan detta givetvis påverka bedömningen av andra transaktioner, som till en början inte framstod som misstänkta.

Förbudet mot att utföra en misstänkt transaktion gäller oavsett om rapportering till Polismyndigheten (Finanspolisen) har skett eller inte.

Att verksamhetsutövaren ska beakta den information som Polismyndigheten kan lämna om hanteringen av ärendet, innebär inte att verksamhetsutövaren ska avvakta besked från Polismyndigheten innan en bedömning görs i fråga om misstanke fortfarande föreligger. Så länge som Polismyndigheten inte har lämnat information, måste verksamhetsutövaren alltid göra en egen bedömning av misstanken och om en transaktion kan genomföras eller inte.

För det fall att information som hämtas in om en rapporterad kund leder till att verksamhetsutövaren bedömer att det inte längre finns skälig grund att misstänka att det var fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendomen annars härrörde från brottslig handling, kan de nya uppgifterna lämnas i en kompletteringsrapport till Polismyndigheten med hänvisning till en tidigare lämnad rapport. Den nya informationen kan t.ex. ha gett en godtagbar förklaring till något som tidigare gjorde att verksamhetsutövaren bedömde att det fanns skälig grund för misstanke.

1.4.1 Utan dröjsmål

Att rapporteringen ska ske "utan dröjsmål" innebär att rapporteringen ska ske skyndsamt och så fort det är möjligt ur ett objektiva perspektiv (prop. 2008/09:70 s. 113). Se också avsnitt 1.5 nedan.

1.4.2 Egendom som annars härrör från brottslig handling

Med att egendom "annars härrör från brottslig handling" avses situationen då pengar eller annan egendom som verksamhetsutövaren kommer i kontakt med kan antas vara resultatet av en brottslig handling, men ännu inte varit föremål för någon åtgärd som innebär att det är fråga om penningtvätt (prop. 2016/17:173 s. 539).

Ett exempel kan vara att det till ett bankkonto under en kort tidsperiod sker ett stort antal överföringar från olika avsändare. Om verksamhetsutövaren då t.ex. får anledning att misstänka att insättningarna beror på att kontohavaren har begått ett bedrägeri, kan rapportering ske med stöd av detta tillägg. Annars skulle verksamhetsutövaren behöva rapportera först när pengarna flyttas från kontot, vilket är en penningtvättsåtgärd (prop. 2016/17:173 s. 539).

1.4.3 Åtgärder som ska jämföras med penningtvätt

Genom 1 kap. 6 § andra stycket penningtvättslagen har tillämpningen av penningtvättslagen utvidgats till att omfatta också vissa åtgärder som när de företas inte behöver vara brottsliga. Sådana åtgärder ska vid tillämpningen av penningtvättslagen jämföras med penningtvätt. Det innebär bl.a. att misstankar om sådana åtgärder ska rapporteras till Finanspolisen. Det handlar om förfaranden och handlingar som till sin natur är särskilt väl lämpade för att dölja innehav av egendom eller dess ursprung och därigenom försvåra en utredning om brott samt sådana åtgärder som enligt vad som är känt ingår som nödvändiga led i brottsliga upplägg (prop. 2016/17:173 s. 183).

Ett exempel som lyfts fram i motiven till penningtvättslagen (prop. 2016/17:173 s. 183 och 184) för att belysa sådana förfaranden som syftar till att möjliggöra eller dölja en framtida brottslig gärning som involverar den hanterade egendomen är upplägg för att avlöna svart arbetskraft, dvs. begå olika typer av skattebrott. Det går i korthet ut på att lagligt intjänade medel, genom användning av osanna fakturor, överförs till ett annat bolag än det som avser att använda svart arbetskraft. Därefter tas pengarna ut från det fakturaskrivande bolagets konto, ofta av en målvakt. Pengarna återförs därefter i kontanter till det bolag som betalat den osanna fakturan och används för kontant betalning av löner. Arbetsgivaravgifter och inkomstskatt betalas därefter inte in i behörig ordning. Den brottsliga gärningen, skattebrott, begås i dessa fall inte förrän tiden för inbetalning av skatter och avgifter har passerat, vilket tidsmässigt inträffar efter de aktiviteter och transaktioner som möjliggjort avlöningen av den svarta arbetskraften, dvs. upprättande och betalning av osanna fakturor samt uttag av kontanter från det fakturaskrivande bolaget.

Exemplet kan utsträckas även till andra fall av skatteundandragande, exempelvis när lagligt intjänade medel överförs till konton i skatteparadis i syfte att dölja förekomsten av medlen och därigenom dölja och försvåra utredningen av skatteundandragandet. Om överföringen sker efter det att skattebrottet anses fullbordat, är överföringen att betrakta som penningtvätt enligt definitionen i gällande rätt (1 kap. 5 § punkten 6 penningtvättslagen). Så är dock inte fallet om överföringen sker före det att beskattningstidpunkten har inträtt (se prop. 2016/17:173 s. 183 och 184).

Gemensamt för de båda typfallen är att stora uttag av kontanta medel från bolag utan egen verksamhet och överföringar till skatteparadis ofta utgör avvikande eller på annat sätt misstänkta transaktioner. Transaktioner av detta slag tilldrar sig därför ofta verksamhetsutövarnas uppmärksamhet och rapporteras i stor utsträckning redan i dag (se prop. 2016/17:173 s. 183 och 184).

1.5 Vägen till en rapport i praktiken

En avvikelse, misstänkt aktivitet eller transaktion kan innebära att verksamhetsutövaren, utan ytterligare granskning, bedömer att det finns skäl att misstänka att det fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Rapportering ska då ske utan dröjsmål till Finanspolisen. Det innebär att rapporteringen bör ske skyndsamt och så fort det är möjligt ur ett objektiva perspektiv (prop. 2008/09:70 s. 113). Även om någon ytterligare eller närmare granskning inte görs, kan vissa uppgifter behöva kontrolleras och andra åtgärder vidtas innan rapportering sker.

Rapportering till Finanspolisen görs på <https://fipogoaml.polisen.se> (se Polismyndighetens föreskrifter PMFS 2020:3).

En avvikelse, misstänkt aktivitet eller transaktion innebär inte per automatik att det finns *skälgrund* att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det finns ofta skäl att vidta olika

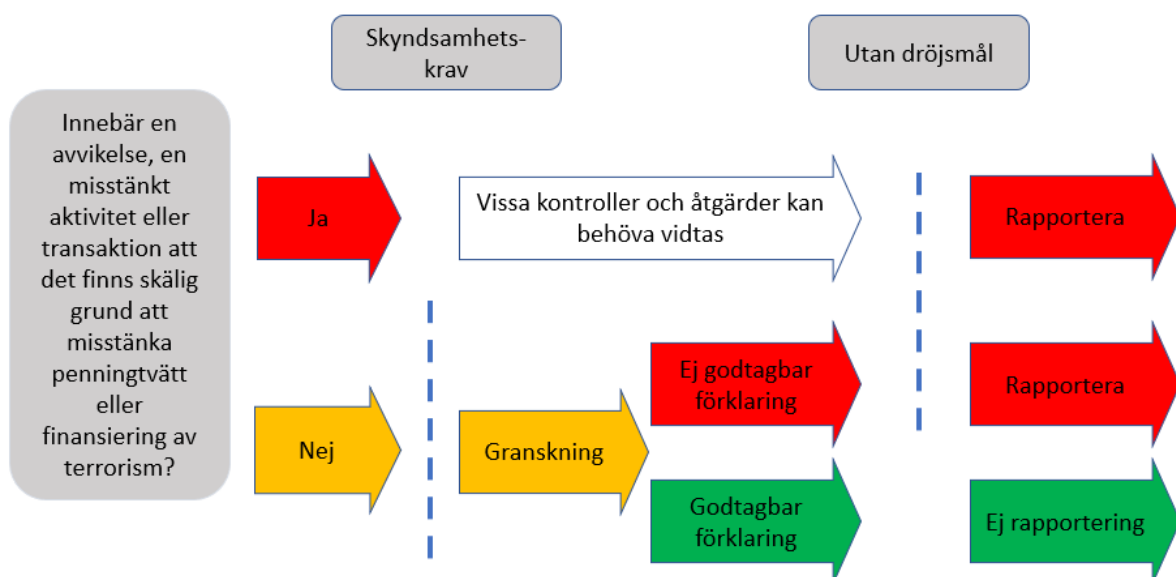
GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

granskningsåtgärder innan det kan bli aktuellt att rapportera till Finanspolisen. I lagen uttrycks detta som att verksamhetsutövaren genom skärpta åtgärder för kundkännedom och andra nödvändiga åtgärder ska bedöma om det finns skälig grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Se också avsnitt 1.3.3 om "skälig grund att misstänka".

Vilka åtgärder som vidtas kan variera och bestämmas utifrån vad som är lämpligt i det enskilda fallet. Exempel på åtgärder kan vara att begära in underlag som styrker det som kunden påstår, att inhämta information från externa källor eller att göra en fördjupad utredning kring kundens transaktioner. Om verksamhetsutövaren, efter granskning och bedömning, inte anser att det finns en godtagbar förklaring och därför inte kan avfärda avvikelserna eller misstanken, får skälig grund för misstanke anses föreligga och rapportering ska ske.

Rapportering ska ske *utan dröjsmål* från det att misstanke har uppnåtts. Syftet bakom kravet på att rapporteringen ska ske utan dröjsmål får anses innebära att det finns ett visst krav på *skyndsamhet* även vad gäller den granskning som verksamhetsutövaren ska göra när en avvikelse eller misstanke har konstaterats. Granskningen kan ta olika lång tid i olika fall. Komplicerade granskningar och transaktioner kan ta längre tid och det kan krävas flera dagars bearbetning eller utredning för att slutföra granskningen (jfr prop. 2008/09:70 s. 113). Ibland kan det dock krävas längre tid än så. Exempelvis kan skärpta åtgärder för kundkännedom ta tid att genomföra. Fördröjningar kan bero på att kunden är bortrest eller av andra skäl inte svarar på frågor. Även andra åtgärder kan behöva vidtas som gör att granskningen drar ut på tiden. Komplicerade upplägg som involverar t.ex. flera kunder, juridiska personer och utlandstransaktioner kan kräva mer analys. Verksamhetsutövaren bör riskbaserat fråga sig vad som är rimlig tid i det enskilda fallet. Om det inte inom rimlig tid går att komplettera granskningen med vissa uppgifter, kan det vara lämpligt att rapportera ändå och senare komplettera med tillkommande uppgifter. Detta är inte samma sak som att överrapportera. Granskningen ska under alla förhållanden inte fördröjas i onödan. Vägen från avvikelse, misstänkt aktivitet eller transaktion till rapportering illustreras nedan i form av ett flödesschema där avvikelser, misstänkta aktiviteter och transaktioner kan behöva granskas och bedömas för att avgöra om rapportering ska ske.

Illustration vägen till en rapport

1.6 Polismyndighetens återkoppling (4 kap. 3 a §)

Polismyndigheten – Finanspolisen, formellt Finanspolissektionen som är en del av polisens underlättelsetjänst som är placerad inom Polismyndighetens nationella operativa avdelning, Noa – ska, i de fall det är möjligt, ge lämplig återkoppling till en verksamhetsutövare om effektiviteten och uppföljningen av rapporter som har gjorts enligt 4 kap. 3 § penningtvättslagen.

Återkopplingen handlar om en bred och förebyggande ansats som syftar till att skapa och sprida kunskap och medvetenhet om penningtvätt och finansiering av terrorism bland verksamhetsutövarna. Återkoppling behöver inte ske i varje enskilt fall. Uppgifter som omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska inte spridas till verksamhetsutövarna (prop. 2019/20:55 s. 17).

2 Uppgiftsskyldighet

2.1 Frågerätten (4 kap. 6 §)

På begäran av Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen ska en verksamhetsutövare utan dröjsmål lämna alla uppgifter som behövs för en utredning om penningtvätt eller finansiering av terrorism.

När uppgifter har lämnats enligt 4 kap. 3 § penningtvättslagen, ska även andra fysiska eller juridiska personer som avses i 1 kap. 2–5 §§ penningtvättslagen lämna de uppgifter för utredningen som Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen begär.

För Polismyndighetens del är det Finanspolisen – som är finansunderrättelseenhet – som begär uppgifter enligt 4 kap. 6 § penningtvättslagen (prop. 2021/22:251 s. 116).

Uppgiftsskyldigheten gäller även clearingbolag¹, den som tillhandahåller finansiell infrastruktur som avser omedelbara betalningar och den som bedriver eller under de senaste fem åren har bedrivit penninginsamling för humanitärt, välgörande, kulturellt eller något annat allmännyttigt ändamål (se vidare prop. 2021/22:251).

De förarbetsuttalanden som återges nedan i fråga om Polismyndigheten bör även gälla i förhållande till Säkerhetspolisen, som senare har fått motsvarande frågerätt (för Säkerhetspolisens frågerätt, se prop. 2018/19:150).

Skyldigheten för verksamhetsutövare att lämna uppgifter på begäran av Polismyndigheten har flera syften. Avseende sådana verksamhetsutövare vars kunduppgifter m.m. omfattas av sekretessbestämmelser innebär bestämmelsen en sekretessbrytande regel. Förekomsten av bestämmelsen i penningtvättslagen innebär också att en vägran att följa Polismyndighetens begäran om uppgifter innebär en överträdelse som kan föranleda beslut om sanktioner mot verksamhetsutövaren (prop. 2016/17:173 s. 295).

Verksamhetsutövarens uppgiftsskyldighet eller Polismyndighetens frågerätt gäller även för andra verksamhetsutövare än den verksamhetsutövare som lämnat en rapport om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism enligt 3 § (prop. 2016/17:173 s. 540).

¹ En clearingorganisation som bedriver clearing eller avveckling av betalningar benämns sedan den 1 juli 2024 "clearingbolag", se prop. 2023/24:8.

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur rapportering till Polismyndigheten ska göras enligt 4 kap. 3 § och hur uppgifter ska lämnas enligt 4 kap. 6 § (8 kap. 1 § punkterna 12 och 13 penningtvättslagen).

Regeringen har givit Polismyndigheten bemyndigande att meddela föreskrifter om hur rapportering enligt 4 kap. 3 § penningtvättslagen ska göras (19 § första stycket punkten 3 penningtvättsförordningen). Regeringen har också givit Polismyndigheten och Säkerhetspolisen bemyndigande att meddela föreskrifter om hur uppgifter ska lämnas till respektive myndighet enligt 4 kap. 6 § penningtvättslagen (19 § första stycket punkten 4 penningtvättsförordningen).

2.2 System för uppgiftslämnande (4 kap. 7 §)

En verksamhetsutövare ska ha ett system för att snabbt och fullständigt kunna lämna uppgifter om huruvida verksamhetsutövaren under de senaste fem åren har haft en affärsförbindelse med en viss person och, om så skulle vara fallet, om förbindelsens art.

En förutsättning för att verksamhetsutövaren ska kunna lämna uppgifter med stöd av systemet är givetvis att den myndighet som begär uppgifter har rätt att få del av uppgifterna. För Polismyndigheten kan denna rättighet t.ex. härledas från 4 kap. 6 §, dvs. frågerätten (prop. 2016/17:173 s. 540 och 541).

2.2.1 Systemet (4 kap. 1 § penningtvättsföreskrifterna)

Systemet för uppgiftslämnande enligt 4 kap. 7 § penningtvättslagen ska vara elektroniskt eller manuellt. Systemet ska vara utformat så att uppgifterna kan lämnas i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format. Uppgifterna ska lämnas genom säkra kanaler eller på annat säkert sätt. Uppgifterna ska behandlas konfidentiellt (4 kap. 1 § penningtvättsföreskrifterna).

Kravet på att ha ett system för uppgiftslämnande omfattar flera olika delar. Det handlar bland annat om hur företaget håller och ordnar uppgifterna, att någon ser till att uppgifterna lämnas samt i vilket format uppgifterna överlämnas till den myndighet som efterfrågat uppgifterna. Att uppgifterna ska kunna lämnas i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format ger möjlighet till en mer effektiv och rättssäker hantering av uppgifterna hos de myndigheter som efterfrågar informationen. Det finns däremot inga krav på att hela systemet som sådant ska vara elektroniskt, varför ett litet företag kan samla uppgifter i t.ex. en pärm så länge nästa steg i processen ändå möjliggör att ett uppgiftslämnande kan ske i ett digitalt, strukturerat och bearbetningsbart format (Finansinspektionens beslutspromemoria FI Dnr 16–2467 s. 25).

3 Tystnadsplikten

3.1 Obehörigt röjande (4 kap. 9 §)

Huvudregel (4 kap. 9 § första stycket)

En verksamhetsutövare eller den som är verksam hos verksamhetsutövaren får inte för en kund eller någon utomstående obehörigen röja att en bedömning enligt 4 kap. 2 § utförs, har utförts eller kommer att utföras eller att uppgifter har lämnats enligt 4 kap. 3 eller 6 §.

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

Med uttrycket ”är verksam hos verksamhetsutövaren” avses detsamma som i 5 kap. 11 § penningtvättslagen, dvs. de som är eller har varit knutna till verksamhetsutövaren i egenskap av styrelseledamöter eller anställda (prop. 2021/22:251 s. 117).

Undantag (4 kap. 9 § andra stycket)

Detta är **inte** obehörigt röjande:

1. uppgifter lämnas till en tillsynsmyndighet eller en brottsbekämpande myndighet,
2. uppgifter lämnas mellan verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket 1–13 med hemvist i EES och som ingår i samma koncern eller mellan sådana verksamhetsutövare och deras filialer och dotterföretag belägna i ett land utanför EES, förutsatt att filialerna och dotterföretagen utanför EES tillämpar gemensamma rutiner som fastställts enligt 2 kap. 8 eller 9 § eller motsvarande krav enligt lagstiftningen i det land där filialen finns eller dotterföretaget har hemvist,
3. uppgifter lämnas mellan advokater och biträdande jurister på advokatbyrå, andra oberoende jurister, revisorer, tillhandahållare av bokföringstjänster, skatterådgivare och fastighetsmäklare som omfattas av direktiv (EU) 2015/849, i den ursprungliga lydelsen, eller likvärdiga bestämmelser i ett land utanför EES och som är anställda eller på annat sätt verksamma inom samma juridiska person eller olika juridiska personer med gemensamt ägande, gemensam ledning eller gemensam efterlevnadskontroll,
4. uppgifter som rör samma kund och samma transaktion och som omfattar fler än en verksamhetsutövare lämnas mellan sådana juridiska och fysiska personer som anges i 1 kap. 2 § första stycket 1–13 och 18–22, förutsatt att de tillhör samma verksamhets- eller yrkeskategori och omfattas av skyldigheter i fråga om tystnadsplikt och skydd för personuppgifter som följer av denna lag,
5. en kund får kännedom om att åtgärder enligt första stycket vidtas eller kan komma att vidtas, när ett röjande inte kan undvikas till följd av verksamhetsutövarens skyldighet att avstå från en transaktion, att avstå från att inleda en affärsförbindelse eller att avsluta affärsförbindelse enligt 3 kap. 1–3 §§, och
6. uppgifter lämnas i samverkan enligt 4 a kap. penningtvättslagen.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

3.1.1 Utomstående

Med utomstående avses fysiska och juridiska personer som inte är en del av verksamhetsutövaren som gjort anmälan. Om verksamhetsutövaren är en fysisk person gäller förbudet även i förhållande till andra fysiska personer inom samma juridiska person (prop. 2016/17:173 s. 541).

3.1.2 Närmare om vissa av undantagen

3.1.2.1 Punkten 2

Undantaget i punkten 2 syftar till att möjliggöra ett effektivt utbyte av uppgifter om misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism mellan vissa verksamhetsutövare inom koncerner och filialiserade verksamheter. Undantaget är nödvändigt eftersom olika juridiska personer inom en koncern anses vara ”utomstående” i förhållande till varandra (prop. 2016/17:173 s. 302 och 303).

Enligt 2 kap. 9 § penningtvättslagen ska det finnas gemensamma rutiner och riktlinjer inom en koncern för bl.a. informationsutbyte för att säkerställa att information om misstänkt penningtvätt och finansiering av terrorism vid behov sprids till berörda inom koncernen.

4 kap. 9 § andra stycket punkten 2 penningtvättslagen innebär också att verksamhetsutövaren inte bryter mot tystnadsplikten när uppgifter lämnas inom koncernen om att en bedömning enligt 4 kap. 2 § utförs, har utförts eller kommer att utföras, dvs. en bedömning av om det finns skäl att misstänka penningtvätt, finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling. Undantaget omfattar även att information om att uppgifter har lämnats till Polismyndigheten.

En verksamhetsutövare (i det följande företag 2) inom en koncern kan alltså få information exempelvis om att en kund har rapporterats av en annan verksamhetsutövare inom koncernen (i det följande företag 1). Företag 2 kan genom informationen bedöma att det finns en faktiskt identifierad förhöjd risk och med stöd av 3 kap. 16 § vidta skärpta åtgärder för kundkännedom. Företag 2 kan också genom informationen från företag 1 uppmärksamma en avvikelse – avvikelsen uppmärksammas ”på annat sätt” enligt 4 kap. 2 § – och därför vidta skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 3 kap. 16 §.

Effekten av att information delas inom en koncern kan bli att kunden – genom de skärpta åtgärder som företag 2 vidtar – förstår att det hos företag 1 finns misstankar mot kunden gällande penningtvätt eller finansiering av terrorism. Att skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas omfattas inte i sig av tystnadsplikten. Skärpta åtgärder kan vidtas av olika anledningar.

Företag 2 kan komma att vidta också andra åtgärder med anledning av den delade informationen. Som konstaterats finns lagstöd för att dela vissa uppgifter inom en koncern. Det företag som får del av informationen måste kunna använda denna och agera utifrån de uppgifter som lämnas, i annat fall synes det saknas skäl för att dela informationen. Att kunden, genom de åtgärder som företag 2 vidtar, kan komma att förstå att det hos företag 1 finns misstankar mot kunden, kan inte anses innebära ett obehörigt röjande, varken av företag 1 eller 2.

3.1.2.2 Punkten 4

Undantaget i punkten 4 om att information som annars inte kan röjas för utomstående får delas med andra verksamhetsutövare, är begränsat till situationer då fler än en verksamhetsutövare berörs av en och samma transaktion. Det enklaste exemplet är då en bank verkställer en överföring från ett konto i banken till ett konto i en annan bank. Om någon av bankerna får anledning att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism, innebär undantaget i denna punkt att de får dela med sig av denna misstanke och de uppgifter som misstanken grundar sig på. Motparten får i sin tur bistå med uppgifter som kan underlätta bedömningen. Därigenom kan bedömningen av transaktionen enligt 2 § och en eventuell rapport enligt 3 § underlättas och förbättras (prop. 2016/17:173 s. 542).

Det bör noteras att bestämmelsen förutsätter att det ska vara fråga om samma kund, vilket innebär att bestämmelsen blir svår att tillämpa i praktiken. För att kunna tillämpa bestämmelsen förutsätts verksamhetsutövaren känna till att kunden är kund också hos den andra verksamhetsutövaren, vilket inte alltid är fallet. Bestämmelsen bedöms inte ge en rätt att fråga den andra verksamhetsutövaren om kunden är kund också hos denne. Att ställa en sådan fråga bedöms strida mot den tystnadsplikt som följer av annan lagstiftning, t.ex. 1 kap. 10 § bank- och finansieringsrörelselagen.

Det bör också noteras att det finns annan reglering som möjliggör informationsutbyte. Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2015/847 ska uppgifter om betalaren och betalningsmottagaren under vissa förutsättningar följa med överföringar av medel. Vid överföringar inom EU räcker det med att betalarens och betalningsmottagarens betalkontonummer följer med överföringen, men betalarens betaltjänstleverantör ska alltid på begäran inom tre dagar lämna ytterligare information. Skulle de uppgifter som ska följa med överföringen saknas, kan verksamhetsutövaren kontakta avsändande verksamhetsutövare och begära att få uppgifterna. På detta sätt bör det vara möjligt att fastslå om kontot tillhör samma person och, om det visar sig vara fallet, information utbytas om kunden åt båda håll.

3.1.2.3 Punkten 5

Att avstå från en för verksamheten normal affärsförbindelse, såsom att finansiera ett bilköp eller att verkställa en banköverföring, är i praktiken en tydlig indikation för en väl informerad kund att verksamhetsutövaren har fattat misstanke om penningtvätt eller finansiering av terrorism och avser att vidta en eller flera åtgärder enligt lagen. Det är viktigt att skapa goda förutsättningar för verksamhetsutövare att fullgöra sina skyldigheter enligt penningtvättslagen. Situationen att en verksamhetsutövare avstår från att avsluta affärsförbindelser eller vägrar verkställa transaktioner av rädsla för att överträda tystnadsplikten bör om möjligt undvikas (se prop. 2016/17:173 s. 304).

Undantaget i punkten 5 innebär att det inte ska betraktas som ett obehörigt röjande av uppgifter om kunden får kännedom om att åtgärder enligt första stycket i bestämmelsen vidtas eller kommer att vidtas genom att verksamhetsutövaren fullgör andra skyldigheter enligt lagen. De skyldigheter som kan medföra ett sådant indirekt röjande omfattar skyldigheten att avstå från en transaktion, att avstå från att inleda en affärsförbindelse eller att avsluta affärsförbindelse. Att en väl informerad kund inser att en rapport till Polismyndigheten gjorts eller kommer att göras när en transaktion utan vidare förklaring vägras av verksamhetsutövaren är ett exempel på ett indirekt röjande av uppgifter som omfattas av undantaget (prop. 2016/17:173 s. 542).

3.1.2.4 Punkten 6

Uppgifter som omfattas av tystnadsplikten enligt bestämmelsens första stycke anses inte obehörigen röjda när uppgifterna lämnas till en annan deltagare i samverkan enligt 4 a kap. penningtvättslagen (prop. 2021/22:251 s. 117).

3.2 Tystnadsplikt för vissa aktörer som inte är verksamhetsutövare (4 kap. 9 a §)

Ett clearingbolag² eller den som tillhandahåller finansiell infrastruktur som avser omedelbara betalningar får inte för någon utomstående obehörigen röja att uppgifter har lämnats enligt 4 kap. 6 § penningtvättslagen. Detsamma gäller den som är verksam hos ett sådant företag.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot denna tystnadsplikt finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tystnadsplikt för vissa aktörer som inte är verksamhetsutövare. Enligt första stycket – som motsvarar 4 kap. 9 § penningtvättslagen i dessa delar – omfattas uppgifter som har lämnats enligt 4 kap. 6 § penningtvättslagen av tystnadsplikt. En sådan uppgift får dock lämnas ut om det inte är obehörigt. Det kan t.ex. inte ses som ett obehörigt röjande att lämna

² En clearingorganisation som bedriver clearing eller avveckling av betalningar benämns sedan den 1 juli 2024 "clearingbolag", se prop. 2023/24:8.

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

uppgifter till Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen enligt 4 kap. 6 §. Det kan inte heller ses som ett obehörigt röjande när aktörerna lämnar uppgifter till en verksamhetsutövare som är beroende av de uppgiftsskyldiga aktörernas tjänster, t.ex. när en clearingorganisation lämnar uppgifter till ett kreditinstitut om en viss betalning för att besvara en förfrågan från en myndighet. En verksamhetsutövare bör få tillgång till uppgifter från dessa aktörer i samma utsträckning som i dag, dvs. när det gäller verksamhetsutövarens egna kunder (prop. 2021/22:251 s. 118).

3.3 Ansvarsfrihet vid god tro (4 kap. 10 §)

Bestämmelsens första stycke

En verksamhetsutövare eller den som är verksam hos verksamhetsutövaren får inte göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt för uppgifter som lämnas med stöd av 4 kap. 3 § eller 6 § penningtvättslagen, om personen hade anledning att räkna med att uppgiften borde lämnas.

Den som lämnar uppgifterna agerar i god tro även om den inte har kännedom om vilket brott som föregått de rapporterade åtgärderna med egendomen enligt 4 kap. 3 § och även om det i ett senare skede kommer fram att det inte förekommit någon penningtvätt eller finansiering av terrorism. Detta följer av att rapportering av misstanke ska ske redan då verksamhetsutövare på skäligen grund kan misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism (prop. 2016/17:173 s. 542 och 543).

Beträffande uttrycket ”är verksam hos verksamhetsutövaren”, se avsnitt 3.1 ovan.

Bestämmelsens andra stycke

I fråga om europabolag och europakooperativ som har ett sådant förvaltningssystem som avses i artiklarna 39–42 i rådets förordning (EG) nr 2157/2001 av den 8 oktober 2001 om stadga för europabolag respektive artiklarna 37–41 i rådets förordning (EG) nr 1435/2003 av den 22 juli 2003 om stadga för europeiska kooperativa föreningar (SCE-föreningar) ska bestämmelserna i första stycket och i 4 kap. 9 § penningtvättslagen tillämpas på en ledamot i tillsynsorganet.

Bestämmelsens tredje stycke

Av 16 § andra stycket och 22 § lagen (2004:575) om europabolag samt 21 § andra stycket och 26 § lagen (2006:595) om europakooperativ framgår att bestämmelserna i andra stycket ska tillämpas också på ledamöter i ett europabolags eller ett europakooperativs lednings- eller förvaltningsorgan.

Bestämmelsens fjärde stycke

Särskilda bestämmelser om ansvar för revisorer i aktiebolag, ekonomiska föreningar, stiftelser och vissa andra företag finns i 5 kap. 2 § stiftelselagen (1994:1220), 37 § revisionslagen (1999:1079), 29 kap. 2 § aktiebolagslagen (2005:551) och 21 kap. 2 § lagen (2018:672) om ekonomiska föreningar.

4 Dispositionsförbud

4.1 Vad innebär ett dispositionsförbud (4 kap. 11 §)?

Om det finns skäl att misstänka att egendom i form av pengar, fordran eller någon annan rättighet är föremål för penningtvätt eller avsedd för finansiering av terrorism och egendomen finns hos en verksamhetsutövare, får Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen besluta att egendomen eller ett motsvarande värde tills vidare inte får flyttas eller disponeras på annat sätt (dispositionsförbud).

Ett beslut om dispositionsförbud innebär att den egendom som förbudet avser inte får flyttas eller disponeras på annat sätt, vare sig av kunden eller av annan som kan vara behörig att förfoga över den, t.ex. en fullmaktshavare (prop. 2013/14:121 s. 127).

Ett dispositionsförbud är ett sätt för myndigheter att tillfälligt förhindra att egendom flyttas eller på annat sätt disponeras. På så sätt kan myndigheter ingripa redan innan det finns en brottsmisstanke som är tillräcklig för att kunna inleda förundersökning (se prop. 2013/14:121 s. 76 och 78).

Av beslutet om dispositionsförbud ska uttryckligen framgå vad förbudet innebär, vilken egendom det avser och när förbudet upphör att gälla. Den som medvetet bryter mot ett sådant förbud kan komma att straffas enligt 17 kap. 13 § brottsbalken, dvs. för överträdelse av myndighets bud (prop. 2013/14:121 s. 127).

Beslut om dispositionsförbud får meddelas endast om det är fara i dröjsmål och det skäligen kan befaras att egendomen annars kommer att undanskaffas och skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som den innebär.

Om förutsättningarna för dispositionsförbud är uppfyllda, får Polismyndigheten fatta beslut om dispositionsförbud även på begäran av en utländsk finansunderrättelseenhet.

För dispositionsförbud krävs inte att misstanken kan riktas mot någon viss person. I stället ska misstanken kunna knytas till den egendom som avses bli föremål för ett beslut om dispositionsförbud (prop. 2013/14:121 s. 127). Fråga om dispositionsförbud kan uppkomma t.ex. på grund av en eller flera rapporter om misstänkta transaktioner (prop. 2013/14:121 s. 82).

4.1.1 Vad kan ett beslut om dispositionsförbud avse?

Ett beslut om dispositionsförbud kan avse pengar, fordran eller någon annan rättighet.

Med pengar avses sedlar och mynt.

Med fordran eller annan rättighet avses kontobehållningar och liknande tillgodohavanden hos en verksamhetsutövare och omfattar aktier, obligationer eller andra värdepapper som normalt är "papperslösa" och som finns registrerade på en värdepappersdepå och/eller ett värdepapperskonto där innehavets värde framgår som ett penningbelopp. Dessutom kan penningöverföringar via olika typer av betaltjänster ske utan att sändaren eller mottagaren har något konto hos företaget. Även sådana överföringar omfattas (se prop. 2013/14:121 s. 81 och 82).

4.2 Efter att ett beslut om dispositionsförbud har meddelats (4 kap. 12 §)

Ett beslut om dispositionsförbud ska så snart som möjligt anmälas till åklagare, som skyndsamt ska pröva om åtgärden ska bestå. Åklagarens beslut får inte överklagas.

Finns det inte längre skäl för åtgärden ska den hävas. Ett beslut om dispositionsförbud upphör att gälla när två arbetsdagar förflutit från Polismyndighetens eller Säkerhetspolisens beslut, om det inte hävts redan tidigare. Som arbetsdagar räknas inte lördagar, söndagar eller andra allmänna helgdagar, midsommarafton, julafton eller nyårsafton. Tiden ska beräknas från tidpunkten för Polismyndighetens eller Säkerhetspolisens beslut. Det innebär att om ett beslut fattas en fredag kl. 12.00 gäller det längst till kl. 12.00 nästföljande tisdag. När den angivna tiden har löpt ut upphör dispositionsförbudet automatiskt att gälla (prop. 2013/14:121 s. 128).

En verksamhetsutövare ska omedelbart underrättas om att en åtgärd har beslutats eller hävts.

Den som har drabbats av ett beslut om dispositionsförbud ska underrättas om beslutet när det kan antas att syftet med en beslutad eller förutsedd åtgärd inte motverkas och den framtida utredningen inte skadas om uppgiften röjs. Beslut om underrättelse meddelas av åklagare. En underrättelse behöver inte lämnas, om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Ett tidigare ställningstagande om dispositionsförbud kan när som helst omprövas. När det finns anledning till det, t.ex. därför att någon ny omständighet som har betydelse för bedömningen kommer fram, ska åklagaren häva förbudet (prop. 2013/14:121 s. 128).

När beslutet upphört att gälla får den egendom som varit föremål för förbudet disponeras. Att egendomen får disponeras betyder inte med säkerhet att verksamhetsutövaren kommer att utföra transaktioner med egendomen (prop. 2013/14:121 s. 128 och 129).

4.3 Dispositionsförbud får endast avse viss egendom (4 kap. 13 §)

Beslut om dispositionsförbud med anledning av misstänkt penningtvätt får endast avse sådan egendom som härrör från brott eller brottslig verksamhet som avses i 1 kap. 6 § första stycket.

Detta innebär att egendom som avses i en rapport till Polismyndigheten med anledning av att verksamhetsutövaren uppmärksammat åtgärder med egendom som kan antas vara vidtagna i syfte att dölja en framtida brottslig gärning (dvs. 1 kap. 6 § andra stycket) inte kan föranleda ett beslut om dispositionsförbud, även om sådana åtgärder vid tillämpning av lagen i övrigt ska jämföras med penningtvätt (prop. 2016/17:173 s. 543).

4.4 Dispositionsförbud kan ersättas av penningbeslag

Ett beslut om dispositionsförbud kan ersättas av ett beslut om penningbeslag enligt 12 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott eller 8 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall (finansieringslagen).

I de fall penningbeslaget avser en fordran eller annan rättighet ska gäldenären eller annan förpliktad meddelas förbud att fullgöra förpliktelsen till någon annan än Polismyndigheten (prop. 2013/14:121 s. 88 och 120, bestämmelsen finns i 13 lagen [2014:307] om straff för penningtvättsbrott respektive i 9 § lagen [2002:444] om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall). Eftersom den egendom som avses ofta kan finnas hos en verksamhetsutövare kommer förbudet i praktiken i de allra flesta fall rikta sig mot en bank eller annan verksamhetsutövare (prop. 2013/14:121 s. 88, 89 och 120).

4.5 Dispositionsförbud – en sammanfattning

1. När verksamhetsutövaren får besked om att ett dispositionsförbud har beslutats får egendomen eller ett motsvarande värde tills vidare inte flyttas eller disponeras på annat sätt.

Av beslutet ska det uttryckligen framgå vad förbudet innebär, vilken egendom som det avser och när förbudet upphör att gälla.

2. Meddelandeförbudet i 4 kap. 9 § penningtvättslagen hindrar inte en verksamhetsutövare från att på fråga om varför en transaktion inte genomförts, informera kunden om att det föreligger hinder att genomföra transaktionen. Vid behov kan också en blank hänvisning ske till att transaktionen inte kan genomföras på grund av lag eller myndighetsbeslut (prop. 2013/14:121 s. 85).

3. Dispositionsförbudet upphör att gälla när två arbetsdagar har gått från beslutet, om det inte hävts tidigare. Verksamhetsutövaren ska omedelbart underrättas om att en åtgärd har hävts.

Ett dispositionsförbud kan ersättas av ett beslut om penningbeslag.

4. När beslutet om dispositionsförbud har upphört att gälla får den egendom som varit föremål för förbudet disponeras. Detta begränsas dock av bestämmelsen i 3 kap. 3 § penningtvättslagen som innebär att verksamhetsutövaren som huvudregel är skyldig att avstå från att utföra transaktioner som den misstänker eller har skäligen grund att misstänka utgör ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Verksamhetsutövaren bedöms dock inte kunna neka kunden att ta ut sina tillgodohavanden, däremot kan det sätt på vilket det sker bestämmas och begränsas av verksamhetsutövaren, se mer om detta i vägledningen om att avsluta affärsförbindelse m.m.

Se också Ekobrottsmyndighetens (EBM) och Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning Penningtvätt, s. 7 och avsnitt 7 [Rättslig vägledning](#).

5 Samverkan mot penningtvätt och finansiering mot terrorism (4 a kap.)

5.1 Inledning

I 4 a kap. penningtvättslagen regleras samverkan mot penningtvätt och finansiering mot terrorism. I en samverkan ska deltagare som utgångspunkt lämna uppgifter till en annan deltagare trots sekretess eller tystnadsplikt.

Bestämmelserna om informationsutbyte i kapitlet påverkar inte det utbyte av uppgifter som omfattas av andra bestämmelser i t.ex. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller lagen (2016:774) om uppgiftsskyldighet vid samverkan mot viss organiserad brottslighet. Inte heller påverkas skyldigheterna för kreditinstitut att i övrigt lämna uppgifter enligt lagen eller andra författningar (prop. 2021/22:251 s. 118 och 119).

5.2 Ändamål för och deltagare i samverkan (4 a kap. 1 §)

Samverkan enligt 4 a kap. i penningtvättslagen får ske för att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt och finansiering av terrorism.

I samverkan får följande aktörer delta:

1. brottsbekämpande myndigheter, Finansinspektionen och verksamhetsutövare som avses i 1 kap. 2 § första stycket punkten 1 penningtvättslagen (kreditinstitut), eller

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

2. brottsbekämpande myndigheter och tillsynsmyndigheter.

Med brottsbekämpande myndigheter avses Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten.

Med tillsynsmyndigheter avses myndigheter som utövar tillsyn enligt penningtvättslagen, dvs. Fastighetsmäklarinspektionen, Finansinspektionen, länsstyrelserna i Stockholms, Västra Götalands och Skåne län, Revisorsinspektionen och Spelinspektionen. Sveriges advokatsamfund, som utövar tillsyn över att advokater och advokatbolag följer lagen, omfattas inte av bestämmelsen.

Ett grundläggande krav för samverkan är att den ska syfta till att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt och finansiering av terrorism. Med uttrycket förebygga, förhindra eller upptäcka avses det som vanligtvis kallas underrättelseverksamhet, dvs. arbete med insamling, bearbetning och analys av information när det ännu inte finns konkreta misstankar om att ett visst brott har begåtts. Även kreditinstituts skyldigheter enligt penningtvättslagen går ut på att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt och finansiering av terrorism. I uttrycket ingår också det arbete som utförs av tillsynsmyndigheterna på området.

Samverkan ska alltså ske på underrättelsestadiet. Så snart det finns konkreta misstankar om att ett visst brott har begåtts, eller arbetet avser en redan begången individualiserad gärning, är det fråga om utredning eller lagföring av brott, vilket faller utanför kapitlets tillämpningsområde. Det innebär inte att samverkan nödvändigtvis behöver avslutas om en förundersökning inleds på grund av uppgifter som lämnats i samverkan, men samverkan får inte användas i annat syfte än att förebygga, förhindra eller upptäcka penningtvätt eller finansiering av terrorism.

(Se prop. 2021/22:251 s. 119–121)

Samverkan enligt punkten 1 i bestämmelsen

I samverkan enligt punkten 1 får brottsbekämpande myndigheter, Finansinspektionen och kreditinstitut delta. Med kreditinstitut avses svenska kreditinstitut och utländska kreditinstitut som driver verksamhet från filial i Sverige.

Samverkan enligt punkten 1 syftar främst till att deltagarna ska kunna samla information om, inrikta resurser och vidta åtgärder mot kunder och andra som använder verksamhetsutövares tjänster som ett brottsverktyg. Framför allt avses kreditinstitutens egna kunder, men samverkan kan även rikta in sig mot en kunds kund, t.ex. om det finns misstankar om att ett klientmedelskonto används för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Samverkan enligt punkten 1 kan typiskt sett förväntas ske mellan ett eller flera kreditinstitut och en eller flera brottsbekämpande myndigheter. Även Finansinspektionen får delta i en sådan samverkan. Inspektionen kan bidra med kunskaper om penningtvättslagen och rörelselagstiftningen, olika marknadens funktionssätt och under vilka förutsättningar som kreditinstitut deltar i samverkan. Finansinspektionen bör däremot inte delta i samverkan i syfte att utöva tillsyn över deltagande kreditinstitut. De personer som för Finansinspektionens räkning deltar i samverkan bör därför inte arbeta med den faktiska tillsynen över de kreditinstitut som deltar. I den mån det framkommer omständigheter i en samverkan som ger anledning att vidta någon tillsynsåtgärd bör detta hanteras inom ramen för inspektionens ordinarie tillsynsprocess. Även om en sådan situation kan förväntas bli ovanlig kan det i så fall vara lämpligt att den aktuella samverkan avslutas (jfr 4 § tredje stycket).

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

(Se prop. 2021/22:251 s. 119 och 120)

Samverkan enligt punkten 2 i bestämmelsen

I samverkan enligt punkten 2 får brottsbekämpande myndigheter och tillsynsmyndigheter delta. I samverkan enligt denna punkt ligger fokus på tillsyn över verksamhetsutövare och hur dessa organiserar och anordnar sina verksamheter. Vad som avses med verksamhetsutövare framgår av 1 kap. 2 § penningtvättslagen. Endast myndigheter får delta i sådan samverkan.

Samverkan enligt punkten 2 kan typiskt sett förväntas ske mellan en eller flera tillsynsmyndigheter och en eller flera brottsbekämpande myndigheter. Samverkan kan inrikta sig mot verksamhetsutövare som inte uppfyller sina skyldigheter enligt denna lag (dvs. penningtvättslagen) eller på att förse tillsynsmyndigheter med information om företrädare som är uppenbart olämpliga. Det kan också handla om att planera gemensamma tillsynsinsatser, utbyta information mellan tillsynsmyndigheter med liknande eller delvis överlappande uppdrag eller att förse brottsbekämpande myndigheter med information som framkommit i tillsynsmyndigheternas arbete.

Om Finansinspektionen deltar i samverkan enligt punkt 2 som riktar sig mot ett visst kreditinstitut framstår det i många fall som mindre lämpligt att inspektionen deltar i samverkan enligt punkt 1 tillsammans med kreditinstitutet.

Samverkan får inte ske för att motverka annan brottslighet än penningtvätt eller finansiering av terrorism. Eftersom penningtvätt i de flesta fall förutsätter att det har begåtts ett förbrott kan det dock i något fall bli aktuellt att behandla uppgifter om annan brottslighet i samverkan. Penningtvätt kan t.ex. ske i nära anslutning till ett föregående bedrägeri eller i samband med organiserad försäljning av narkotika. Åtgärder kan då vidtas i samverkan för att förhindra att brottsvinster blir föremål för penningtvätt.

(Se prop. 2021/22:251 s. 120)

5.3 Förutsättningar för samverkan (4 a kap. 2 §)

Samverkan får ske endast för att förebygga, förhindra eller upptäcka sådan penningtvätt eller finansiering av terrorism som till sin karaktär, komplexitet eller omfattning är allvarlig.

Samverkan ska anordnas så att den inte blir mer långtgående än vad som behövs med hänsyn till ändamålet för samverkan och så att det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för enskilda som berörs av samverkan.

I samverkan enligt 4 a kap. 1 § första stycket punkten 1 ska minst en myndighet delta.

Samverkan är avgränsad till allvarigare former av penningtvätt och finansiering av terrorism. Med att karaktären är allvarlig avses främst penningtvätt eller finansiering av terrorism med högt straffvärde. Ett riktvärde kan vara att brottslig verksamhet som misstänks innefatta brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse sex månader anses som allvarlig.

Eftersom samverkan sker på underrättelsestadiet är det dock inte avsikten att det ska göras någon mer ingående bedömning av den brottslighet som avses motverkas i samverkan. Även andra omständigheter än straffvärdet hos de brott som samverkan avser att motverka kan göra att brottslighetens karaktär ska anses som allvarlig. Penningtvätt utövas ofta för att dölja annan brottslig verksamhet eller

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

för att möjliggöra och underlätta mer avancerade brottsupplägg. Att den penningtvätt eller finansiering av terrorism som avses motverkas i samverkan har en nära koppling till annan organiserad eller grov brottslighet kan göra att den ska anses som allvarlig, även om den i sig inte innefattar gärningar med höga straffvärden. Om samverkan inriktas mot finansiering av terrorism är det på motsvarande sätt möjligt att vid bedömningen beakta farligheten hos en terroristorganisation som finansieringen riktar sig till.

När det gäller frågan om omfattningen är allvarlig kan flera olika omständigheter var för sig eller tillsammans leda till den slutsatsen. Det kan vara fråga om att den misstänkta verksamheten sammantaget rör stora summor pengar. Det kan också vara fråga om att den är nationellt geografiskt utbredd eller innefattar ett stort antal händelser. Även brottslig verksamhet som spänner över flera olika typer av kriminalitet, t.ex. penningtvätt som har samband med flera olika typer av förbrott och som dessutom bedrivs under en längre tid, kan vara omfattande på det sätt som avses i bestämmelsen (jfr prop. 2015/16:167 s. 49).

Även det förhållandet att komplexiteten är allvarlig kan motivera att samverkan beslutas. Ett exempel är samverkan mot gränsöverskridande verksamhet med kopplingar till flera länder. Så kan också vara fallet om verksamheten omfattar flera typer av verksamhetsutövare eller om samverkan handlar om att motverka penningtvätt eller finansiering av terrorism som använder sig av svåröverskådliga bolagsstrukturer eller där omfattande bulvanförhållanden förekommer.

Av andra stycket i bestämmelsen framgår att samverkan ska anordnas på ett proportionerligt sätt. Alla deltagare i samverkan ska iaktta kravet på proportionalitet även om kravet kan antas få särskild betydelse för de myndigheter som beslutar om samverkan. Kravet innebär att deltagarna behöver överväga hur samverkan ska anordnas i förhållande till de ändamål som föranleder samverkan och att samverkan, om det finns flera alternativ som kan väntas leda till samma resultat, ska ges den form som är minst ingripande. Kravet kan påverka hur ändamålet för samverkan formuleras, vilka deltagare som ingår och på vilket sätt uppgifter i samverkan lämnas.

Deltagarna ska också se till så att det informationsutbyte som sker i samverkan står i rimligt förhållande till olägenheter som kan antas uppstå för enskilda som berörs av samverkan.

(Se prop. 2021/22:251 s. 121 och 122).

5.4 Uppgiftsskyldighet (4 a kap. 3 §)

Den som deltar i samverkan ska trots sekretess eller tystnadsplikt lämna en uppgift till en annan deltagare om det behövs för mottagarens deltagande i samverkan.

En uppgift ska inte lämnas om det finns en bestämmelse om sekretess eller tystnadsplikt som är tillämplig på uppgiften och om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen eller tystnadsplikten ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. En uppgift ska heller inte lämnas i den utsträckning uppgiftslämnandet skulle strida mot den i lag reglerade tystnadsplikten för advokater.

Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten, när den bedriver åklagarverksamhet, är inte skyldiga att lämna en uppgift enligt första stycket men får trots sekretess lämna en uppgift till en annan myndighet eller enskild.

Med sekretess avses sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen.

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

För kreditinstitut avses i första hand tystnadsplikerna i 1 kap. 10 § lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse och 4 kap. 9 § penningtvättslagen.

För att uppgiftsskyldigheten ska vara tillämplig krävs att samverkan är formaliserad genom ett beslut enligt 4 kap. 4 § penningtvättslagen. Uppgiftsskyldigheten förutsätter att mottagaren har behov av uppgiften för att delta i samverkan. Behovet av uppgifter kan variera eftersom ett deltagande i samverkan kan se ut på olika sätt. Det kan t.ex. handla om att närvara vid möten, bidra eller ta emot information för att kunna inrikta myndighetens eller kreditinstitutets verksamhet eller vidta andra åtgärder som är relevanta för samverkan.

Ett exempel på när en deltagare kan ha behov av uppgifter är att den behöver namn och personnummer om en person för att kunna bidra med information om personen. Samma typ av information kan behövas för att en myndighet ska kunna initiera en särskild granskning, inleda ett tillsynsärende eller i övrigt inrikta sin verksamhet på ett sätt som är relevant för samverkansarbetet. Ett kreditinstitut kan på motsvarande sätt behöva information för att övervaka och upptäcka transaktioner eller aktiviteter som har samband med personen. Inte sällan kan samtliga deltagare i samverkan ha samma behov av en uppgift, t.ex. vid ett gemensamt möte.

Det är den deltagare som lämnar ut en uppgift som prövar om förutsättningarna är uppfyllda. Uppgifter kan lämnas efter förfrågan men också spontant om en deltagare vet vilka uppgifter en annan deltagare behöver för att denne ska kunna delta i samverkan. I de flesta fall bör dock ett utlämnande av uppgifter föregås av en diskussion mellan deltagarna om behovet av och lämpligheten i att lämna ut viss information. Särskilt gäller detta känsliga personuppgifter, uppgifter om myndigheters arbetsmetoder eller närmare information om hur en viss uppgift har hämtats in. I de fallen bör det noga övervägas om och på vilket sätt mottagaren har behov av uppgiften för att delta i samverkan.

Enligt bestämmelsens andra stycket ska en uppgift inte lämnas om övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen eller tystnadsplikten ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Detta innebär att den utlämnande deltagaren ska göra en intresseavvägning innan en uppgift lämnas ut. Det krävs inte att det alltid görs en prövning i varje enskilt fall utan en bedömning kan göras utifrån de behov av sekretess eller tystnadsplikt som typiskt sett finns för en viss kategori av uppgifter. Bedömningen kan falla olika ut beroende på vem som är mottagare av informationen. Kravet på övervägande skäl ger uttryck för att behovet av samverkan för att bekämpa penningtvätt och finansiering av terrorism normalt sett har företräde framför andra intressen och innebär att det kan sägas råda en presumtion för utlämnande. Det gäller i än högre grad om en deltagare är skyldig att lämna uppgiften även utanför samverkan, som kan vara fallet när Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen samverkar med ett eller flera kreditinstitut.

Vissa kategorier av uppgifter är särskilt känsliga till sin natur och bestämmelsen gör det möjligt för en deltagare att underlåta att lämna ut sådana uppgifter. För myndigheternas del är uppgifter om vissa metoder, arbetssätt och uppgifter från tredje part i den brottsbekämpande verksamheten samt uppgifter som kan skada en förestående eller pågående kontroll- eller tillsynsverksamhet exempel på uppgifter som det kan finnas starka skäl att inte lämna ut. Även om det är av stor betydelse att samverkan kan ske får samverkan inte inskränka en myndighets möjlighet att utföra sitt primära uppdrag eller i övrigt försvåra myndighetens arbete och verksamhet. Även kreditinstitut kan ha skäl att inte lämna ut

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

uppgifter i vissa undantagsfall, t.ex. uppgifter som omfattas av lagen (2018:558) om företagshemligheter. Vidare kan uppgifter som rör en enskild individ vara av den karaktären att de i vissa fall inte bör lämnas ut, t.ex. känsliga personuppgifter enligt artikel 9 i EU:s dataskyddsförordning.

Vid intresseavvägningen ska som utgångspunkt skyddet för uppgiften hos en mottagande myndighet eller ett mottagande kreditinstitut vägas in i bedömningen. Det faktum att styrkan i sekretessen ibland skiljer sig åt hos en utlämnande och en mottagande myndighet är inte av avgörande betydelse vid bedömningen av om en uppgift bör lämnas ut (jfr prop. 2015/16:167 s. 51). Detsamma gäller vid bedömningen av om en uppgift bör lämnas ut till ett kreditinstitut. Kreditinstitut som deltar i samverkan bör dock i allmänhet kunna utgå från att en uppgift som lämnats till en myndighet omfattas av sekretess hos myndigheten.

(Se prop. 2021/22:251 s. 123 och 124).

5.5 Beslut om samverkan (4 a kap. 4 §)

Beslut om samverkan fattas av den myndighet eller de myndigheter som deltar i samverkan.

Ett beslut får omfatta kreditinstitut som samtycker till det. Ett beslut om samverkan ska vara skriftligt.

I beslutet ska följande anges:

1. föremålet för samverkan,
2. vilka som deltar i samverkan, och
3. den tid som samverkan ska gälla.

När det inte längre finns skäl för samverkan ska den avslutas.

Det är upp till respektive myndighet och kreditinstitut att avgöra vem inom organisationen som kan fatta beslut om att delta i samverkan respektive samtycka till samverkan. Den eller de personer som får fatta beslut om eller samtycka till samverkan bör ha lämplig kunskap och erfarenhet för uppgiften.

Samverkan är frivillig. Det innebär att varje deltagare måste godta övriga deltagares medverkan och att en deltagare kan avbryta sin medverkan i en pågående samverkan.

Beslutet om samverkan bör utformas så att deltagarna har möjlighet att bedöma vilka uppgifter som typiskt sett kan komma att delas i samverkan och så att det är möjligt att i efterhand kontrollera om bestämmelserna har varit tillämpliga vid ett visst informationsutbyte.

Med föremålet för samverkan (punkten 1) avses det som samverkan i ett enskilt fall tar sikte på. Det kan t.ex. handla om att undersöka risker för penningtvätt i en viss bransch eller att samla in uppgifter om en eller flera individer med koppling till kända kriminella nätverk.

Det ska anges den tid som samverkan ska gälla (punkten 3). Det är alltså inte möjligt att besluta om samverkan tills vidare.

I bestämmelsens tredje stycke anges att en samverkan ska avslutas när det inte längre finns skäl för den. Det kan vara fallet när de omständigheter som föranlett samverkan inte längre är aktuella, t.ex. när en tidigare misstänkt företeelse visar sig ha en legitim förklaring, eller när förändringar i omvärlden

GRUNDLÄGGANDE VÄGLEDNING ÖVERVAKNING OCH RAPPORTERING SAMT SAMVERKAN MOT PENNINGTVÄTT OCH FINANSIERING AV TERRORISM

gör att syftet med samverkan bättre kan uppnås på något annat sätt. Det kan också vara så att samverkan har lett till sådana resultat att den fortsatta utredningen ska ske inom ramen för en förundersökning, vilket inte omfattas av samverkan.

(Se prop. 2021/22:251 s. 125 och 126).

5.6 Tystnadsplikt (4 a kap. 5 §)

Ett kreditinstitut eller den som är verksam hos institutet får inte för en kund eller utomstående obehörigen röja ett beslut om samverkan eller en uppgift som tagits emot i samverkan.

Bestämmelser om ansvar för den som bryter mot tystnadsplikten enligt första stycket finns i 20 kap. 3 § brottsbalken

Uttrycket ”verksam hos” har samma innebörd som i 4 kap. 9 § penningtvättslagen. Tystnadsplikten omfattar samtliga uppgifter i ett beslut om samverkan och alla uppgifter som tas emot i samverkan, oavsett om uppgiften lämnas från en myndighet eller ett annat kreditinstitut. Tystnadsplikten hindrar inte ett röjande som är behörigt, som när en verksamhetsutövare måste röja en uppgift för att uppfylla en i författning angiven uppgiftsskyldighet.

Vid tolkningen av vad som är ett obehörigt röjande kan hur motsvarande rekvisit i 4 kap. 9 § penningtvättslagen tillämpas tjäna som ledning. Det innebär bl.a. att det inte bör anses utgöra ett obehörigt röjande om en kund får kännedom om att åtgärder vidtas mot denne när ett röjande inte kan undvikas till följd av verksamhetsutövarens skyldighet att avstå från en transaktion, att avstå från att inleda en affärsförbindelse eller att avsluta en affärsförbindelse enligt 3 kap. 1–3 §§ penningtvättslagen. Vidare bör en uppgift som lämnas till en tillsynsmyndighet för att användas i myndighetens tillsyn inte anses obehörigen röjd. Eftersom tystnadsplikten skyddar myndigheternas underrättelse- och tillsynsverksamhet bör däremot utrymmet att till en enskild kund röja en uppgift om kunden som tagits emot i samverkan typiskt sett vara mycket litet.

(Se prop. 2021/22:251 s. 126 och 127).